

Reflexions al voltant de l'espai occitanocatalà

Autor: Santi Martínez Arrieta

Data de publicació: 03-10-2020

En Santi Martínez Arrieta reflexiona sobre l'espai occitanocatalà i sobre la possibilitat d'una llengua comuna —a causa de la semblança dels parlars. Al Principat, hi ha hagut immigració occitana fins a mitjan segle XIX, però actualment ni el català mitjà ni el culte —ni l'Institut d'Estudis Catalans— s'hi interessin gaire. Article a 'El Vallenc' del 4 de setembre del 2020.

M'agradaria fer unes reflexions al voltant de l'espai occitanocatalà. Primera pregunta. Seria possible un estàndard escrit per al conjunt de parlars occitans i catalans? Segons el meu coneixement de l'occità (i d'altres lingüistes), sí.

Segona pregunta. I de l'oral? Es podria.

Quan vivia a Tolosa i vaig començar a aprendre l'occità, per a mi, a nivell de pensament, era com si canviés de dialecte en el meu idioma; és a dir, com si ara, en lloc de posar-me a parlar tarragoní, em posés a parlar valencià. Res a veure quan parlo en castellà o en francès. És clar, amb la meva apreciació personal no n'hi hauria prou per definir una llengua.

Entenem que l'estàndard sempre serà una convenció, però mai no farà un idioma (aquí, la majoria de gent confon l'estàndard amb llengua). L'estàndard és sempre una convenció, perquè parlants afins que es reconeixen mútuament perquè parlen la mateixa llengua, tinguin un codi lingüístic tan a l'oral o com a l'escrit, necessari en un espai de comunicació i en una societat com l'actual. Hi ha llengües del món els parlants de les quals tenen dificultats de comprensió sinó recorren a l'estàndard (es podria dir que l'euskara batua és un invent de laboratori per tenir un estàndard que agrupi tots els habitants d'Euskal Herria; igual passa amb l'italià, que un sicilià no s'entén amb un milanès sinó parlen amb l'estàndard).

Hi ha un article molt bo de Carles Castellanos que va escriure per a l'Eurocongrés Occitanocatalà (l'estic buscant) que

parla de la necessitat d'un estàndard escrit comú. Aquest estàndard faria que, per al món editorial, passéssim de 10 milions de lectors potencials a 25 milions.

Algunes anècdotes

Els meus amics occitans quan vénen a Barcelona parlen en occità i mai no han tingut problemes de comprensió (comprovat per mi mateix quan jo vivia a Barcelona i anàvem als llocs i ells demanaven el que fos en occità sense que fos cap problema). Hi ha l'anècdota d'un d'ells que va anar a comprar l'Avui a la Rambla i el quiosquer se'l queda mirant i li diu: "Noi, parles un català estrany". Interessant de part del quiosquer que en cap moment va posar en dubte que el meu amic no parlés català.

Fa uns anys, amb tres amics (un professor de català, un periodista de Reus i un professor de matemàtiques de València) em van demanar que parlés en occità. Malauradament, els catalans som desconexadors de tot allò que té a veure amb l'occità, i volien veure com sonava aquella llengua. La veritat és que, per més que vaig estar uns vint minuts parlant-los —en un model de llengua estàndard occitana—, no es van creure que jo els parlés en occità, pensaven que els parlava català amb una estranya fonètica per fer-los riure. Res més lluny de la realitat.

A mi, el que em va sorprendre molt és que les cançons populars per als més petits són comunes: en Joan Petit, Margarideta i moltes altres..., que segurament ens portaven aquelles onades migratòries d'occitans que segle rere segle, des de l'alta edat mitjana fins ben entrat el segle XIX, s'instal·laven a Catalunya.

Les anècdotes donarien potser per a un capítol a part.

Motius de no estandarització (segons el meu punt de vista i les meves investigacions)

Segles de decadència i no haver disposat mai d'un estat propi. Segons algun punt de vista d'algun historiador català, els catalans i els occitans vam arribar —primers— com un sol poble a la graella de sortida de la configuració dels nous estats europeus (parlem del feudalisme cap als nous estats). Molt breument, aquí es va configurar un model de societat, important, en el qual la dona era molt valorada; es considera que el primer feminisme modern es produeix al nostre territori; es configura un estàndard occitanocatalà; els reis es casaven amb princeses occitanes i alguns dels mateixos reis, com Jaume I, eren nascuts a Montpeller. S'establí un model de llengua —en aquell moment per a la poesia—, un estàndard que els llibres de literatura anomenen koiné (per lògica, tot fa pensar que si aquell embrió d'estat, no s'hagués esfondrat, aquella koiné hauria evolucionat com el nostre model de llengua escrita, el nostre estàndard comú). Tot feia indicar que una part d'aquell territori, que aniria des de Rodés al sud de Barcelona, passant per Provença, configuraria un dels primers estats europeus. Però entre aquells elements que incorporava aquell estat embrionari hi havia també una religió que va ser considerada com una heretgia: el catarisme. Com suposo que sabeu, es va iniciar una croada comandada pel papa de Roma i aprofitada pel rei de França del moment, que va veure en aquella acció la manera d'annexionar terres cap al sud. A Besiers van matar tothom. Arribem a la famosa batalla de Muret, on el rei català Pere el Catòlic, que es creia Déu, va planificar la batalla de la pitjor manera possible (en contra dels parers dels altres militars), i un exèrcit occitanocatalà molt superior en nombre va perdre la guerra contra un petit exèrcit francovaticà. Jaume I, fill del rei Pere, va ser educat aleshores per l'ocupant francès i se li va prohibir que en el seu regnat pogués marxar cap al nord (Tractat de Corbeil).

Per tant, la manca d'un estat propi i segles de decadència van frustrar aquell primer estàndard escrit, que va funcionar, si no recordo malament, durant un parell de segles (cal situar-se en l'època). Dels intents en la història de retrobament humà, cultural i lingüístic, la Renaixença va ser potser el més important.

La Renaixença no s'explicaria sense Occitània —ni sense Frederic Mistral, Premi Nobel de Literatura, com a escriptor en occità. Hi ha llocs d'Occitània on encara se celebren els Jocs Florals. Voler presentar una Occitània sense els occitans —i aquí, potser seria millor dir sense els provençals— seria un greu error. La Renaixença es va truncar per les guerres franco-prussianes i la Primera Guerra Mundial, en què els occitans anaven en primera línia (com milers de voluntaris a la primera gran guerra). L'Oficina de Relacions Meridionals, departament de la Generalitat republicana, fou el darrer intent seriós d'unificació cultural i lingüística occitanocatalana. La intel·lectualitat catalana de l'època era occitanista. Recordo el poema de Foix:

"Des d'Alacant a la Provença/Qui mor no mor si el son és clar". Això s'acaba de la pitjor manera. Una dictadura ferotge al sud i una guerra mundial al nord (guerra que fa que l'occità entri en un gran i greu procés de mort, i progressivament els pares deixaran de parlar occità als fills). Per tant, tenim uns territoris —o unes poblacions— trinxats per segles de decadència que fa difícil una entesa comuna. El català mitjà no sap què és Occitània. L'occità mitjà sap que existeix Barcelona (les onades migratòries de treballadors occitans cap a Catalunya central es mantenen fins ben

entrat el segle XIX, moment en què la Catalunya central deixa de ser el seu destí i passa a ser París. Molts cognoms occitans (Bové, Bages, Fabra, Gavallda, Martí, Vidal..., i tots els acabats en -ch, tipus Marsillach) passarien desapercebuts com a catalans en la Catalunya actual. Ara ens trobaríem amb una intel·lectualitat catalana no occitanista (al contrari del que passava l'any 36), inconscientment, com tu insinuaves, amb tocs hispanistes, que fins i tot els ve gran el concepte de Països Catalans (que cadascú faci sa guerra, si cal ja ens trobarem, diuen alguns equivocadament). Fa poc em deia l'Anton Baiges (professor de català, de Reus) que a TV3 quan parlen de Perpinyà parlen cada vegada més de França. Un professor meu de la UB, en Joan Veny, es queixava que molts lingüistes catalans quan han d'investigar un fenomen lingüístic són incapaços de veure'n l'origen perquè ignoren l'occità —i potser pequen inconscientment d'un hispanisme mamat. Domergue Sumien, lingüista occità i membre del Consell de la Llengua Occitana (organisme normativitzador), s'ha queixat en alguna ocasió a l'IEC, en qüestions de terminologia, precisament per ignorància en l'occità (de vegades, el català va a buscar mots nous al francès, ignorant com es diu aquella paraula en occità, que qui sap si és la que ens va millor o no). Si ja costa de creure que al Nord de Portbou encara hi ha Catalunya, imagina't Occitània. A més, la societat catalana peca molt de principatisme, per a mi, ranci i carrincló. Hem millorat, d'acord, els darrers anys, però som lluny d'on hauríem de ser. La intel·lectualitat catalana actual és molt lluny dels Brossa, Foix, Espriu, Papasseit, Pere Quart... En canvi, pel que fa a l'occitanisme es mou tot en un àmbit universitari. No dic que les universitats occitanes siguin occitanistes, sinó que els occitanistes provenen d'aquest món. I, ai las: si no es posen ni d'acord en un estàndard comú occità, difícilment es posarien d'acord en un estàndard comú occitanocatalà. Això són problemes de consciència minoritzada —com més petits i minoritzats, més barallats. Per acabar, sóc pessimista de cara a un estàndard occitanocatalà.

Fotografia de l'article original (clicqueu-hi damunt per ampliar-la imatge).

Santi Martínez Arrieta
Lingüista
Estudiós del continuum occitanocatalà
Traductor occità-català

Secció: Opinió
'El Vallenc'
4 de setembre del 2020